

УДК 336.74

**Володимир
Бобиль,**

професор кафедри “Облік, аудит та інтелектуальна власність” Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, доктор економічних наук

**Марина
Дронь,**

бібліограф I категорії науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ НА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

У статті розглядається проблема впливу криптовалют на розвиток альтернативного банкіну в Україні, досліджується також правовий характер використання криптовалют як інноваційного продукту на ринку платежів.

Ключові слова: криптовалюта, альтернативний банкінг, “креативний” банк, інноваційний продукт, ринок платежів

Сучасна фінансова нестабільність економіки України виявила необхідність розробки якісно нових, альтернативних напрямів розвитку вітчизняного банківського сектору.

Значне скорочення банків (кількість діючих банків в Україні у 2014 р. становило 147 установ, у 2015 р. — 117, у 2016 р. — 96, у 2017 р. — 88 установ) підтверджує тезу про те, що “традиційні” банки майже не спроможні ефективно працювати в умовах високого ступеня невизначеності та значного збільшення розмірів зовнішніх ризиків. У кризових умовах зберегти, чи навіть поліпшити свій фінансовий стан можуть ті установи, які вміють швидко трансформувати свої бізнес-проекти та впроваджувати якісно нові продукти¹.

¹ Павлов Р.А. Організаційно-економічний механізм антикризового регулювання банківського сектору національної економіки: теоретичні аспекти та вдосконалення / Р.А. Павлов // Схід. — 2007. — № 2. — С. 39—41.

Розвиток альтернативного банкінгу передусім пов'язаний із застосуванням нових технологій, відкриттів та підходів, зокрема з можливістю використання криптовалют як засобу платежу.

Це питання розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як А. Бейкверді, О. Бречко, І. Гусева, В. Дубенський, Б. Еха, Т. Желюк, Т. Кім, Дж. Лютер, В. Салтер².

Попри значну кількість наукових праць слід зазначити, що проблематиці впливу криптовалют на розвиток альтернативного банківського сектору України приділяється недостатньо уваги.

Отже, метою пропонованої статті є дослідження перспектив використання криптовалют у процесі розвитку вітчизняного альтернативного банкінгу.

“Альтернативний банкінг” автори статті розуміють як поступову (еволюційну) трансформацію традиційних банків у “креативні”. У свою чергу категорія “креативний банк” пов'язана з поняттям “креативна економіка”, основними характеристиками якої є:

- помітна роль нових технологій і відкриттів у різних сферах діяльності людини;
- високий ступінь невизначеності;
- великий обсяг уже існуючих знань і гостра необхідність у генерації нових³.

Щоб ефективно функціонувати в умовах “креативної економіки”, банки повинні бути готовими до нововведень та всебічного оновлення (основні відмінності між “традиційним” та “креативним” банком вказані в табл. 1).

Як видно з табл. 1, “креативні банки” використовують в якості платіжних засобів і традиційні гроші, і криптовалюту. Зазначимо, що сучасні науковці виокремлюють такі основні властивості криптовалют⁴:

- існування платіжної системи на основі пірінгової архітектури, яка є синергетичною системою рівноцінних клієнтських програм;
- майнінговий спосіб отримання, згідно з яким криптовалюти добуваються за допомогою спеціальної програми кодування;

² Beikverdi A. Is China the Primary Driving Force in Bitcoin? [El. resource] / Alireza Beikverdi // Cointelegraph. — 2015. — № 3. — URL: <http://cointelegraph.com/news/is-china-the-primary-driving-force-in-bitcoin>; Дубенский В. Эволюция Bitcoin, или Как отменить монополию на власть [Эл. ресурс] / В. Дубенский // Українська правда. — Режим доступа: <http://www.epravda.com.ua/rus/publications/2015/11/10/566589/>; Гусева І.І. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України / І.І. Гусева, Т.О. Петрова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/12.pdf>; Eha B. Can Bitcoin's First Felon Help Make Cryptocurrency a Trillion-Dollar Market? [El. resource] / B. Eha. — URL: <http://fortune.com/2017/06/26/bitcoin-blockchain-cryptocurrency-market>; Желюк Т. Використання криптовалют на ринку платежів: нові можливості для національних економік / Т. Желюк, О. Бречко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2016. — № 3. — С. 50—60; Kim T. On the transaction cost of Bitcoin / T. Kim // Finance Research Letters. — 2017. — Vol. 23. — P. 300—305; Luther J. Bitcoin and the bailout / J. Luther, W. Salter // The Quarterly Review of Economics and Finance. — 2017. — Vol. 66. — P. 50—56.

³ The Creative Economy // Business Week (Special double issue: The 21st century corporation). — 2000. — 28 August. — P. 15.

⁴ Желюк Т. Використання криптовалют на ринку платежів: нові можливості для національних економік / Т. Желюк, О. Бречко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2016. — № 3. — С. 50—60.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика діяльності “креативного” і традиційного банку*

“Креативний” банк	Традиційний банк
Використання криптовалют та традиційних грошей	Використання тільки традиційних грошей
Віртуальна та фізична присутність на ринку	Фізична присутність на ринку
Пропозиція інноваційних, “гібридних”, якісно нових банківських продуктів	Пропозиція стандартних та “модернізованих” банківських продуктів
Високий рівень інвестиційного ризику	Високий рівень фінансових ризиків (кредитний, ринковий, ліквідності)
Оцінка суті та перспективності проекту інвестування	При виборі проекту перевага надається таким факторам, як забезпеченість майном, наявність депозиту, гарантій
Ризики розподіляються між банком та клієнтом	Ризики несуть, головним чином, клієнти
Дотримання стандартів соціальної відповідальності та вимог національного регулятора	Дотримання вимог національного регулятора
Фасилітаційний характер управління	Директивний характер управління
Проектна структура корпоративного управління	Механістична структура корпоративного управління
Трирівнева система ризик-менеджменту	Дворівнева система ризик-менеджменту
Технологія розробки стратегії розвитку спрямована знизу вгору (широка участь у формуванні стратегії працівників банку), має багатоваріантний характер	Технологія розробки стратегії розвитку спрямована згори вниз (участь тільки топ-менеджерів та певних підрозділів), має одноваріантний характер
Творча та швидка реакція на зміни зовнішнього середовища	Запізнена реакція на зміни зовнішнього середовища

* Джерело: Бобиль В.В. Розвиток альтернативного банкінгу в Україні / В.В. Бобиль // Банківська справа. — 2013. — № 6 (114). — С. 75—81.

- блокчейновий характер транзакцій;
- усі транзакції захищені електронними підписами користувачів — учасників мережі, які видобувають криптовалюту або проводять з нею будь-які операції (скасування транзакції неможливе);
- анонімне володіння, швидкі й прості транзакції в Інтернеті, оплата онлайн-покупок, миттєві перекази в будь-яку точку світу з мінімальною комісією;
- визначення ринкової вартості на основі попиту та пропозиції.

На теперішній час існує понад 1000 видів криптовалют, загальна капіталізація яких у грудні 2017 р. становила 587 млрд дол. США (десять найбільш капіталізованих валют наведені в табл. 2).

Таблиця 2. Найбільш капіталізовані криптовалюти на 17 грудня 2017 року*

№	Назва	Код	Ринкова капіталізація, млрд дол. США	Вартість однієї монети, дол. США	Добовий оборот на біржах, млрд дол. США
1	Bitcoin	BTC	321,1	19 175,50	13, 8
2	Ethereum	ETH	69,8	723,75	2,2
3	Bitcoin Cash	BCH	31,3	1 855,33	1,0
4	Ripple	XRP	28,2	0,729 055	0,9
5	Litecoin	LTC	17,5	321,56	1,8
6	Cardano	ADA	13,0	0,500997	0,7
7	IOTA	MIOTA	10,1	3,62	0,2
8	Dash	DASH	8,6	1 113,38	0,4
9	NEM	XEM	6,1	0,676 310	0,08
10	Monero	XMR	5,3	342,73	0,3

* За даними: Cryptocurrency Market Capitalizations [El. resource]. — URL: <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>.

При цьому ставлення до криптовалют неоднозначне: з одного боку, деякі експерти вважають їх “фінансовими мильними бульбашками”, інші називають якісно новими активами, створеними на основі технології блокчейн (зашифрований масив даних про всі операції, які були проведені в розподіленій мережі за весь час її існування).

Ускладнює ситуацію відсутність у світі єдиного підходу до визначення правового статусу криптовалют. Так Bitcoin (найпоширеніша криптовалюта) у різних країнах класифікується по-різному: як віртуальна валюта, як грошовий сурогат, нематеріальна цінність чи віртуальний товар. Наприклад, Народний банк Китаю вважає Bitcoin віртуальним товаром, а не валютою. Японія, навпаки, одна з перших визнала криптовалюту офіційним платіжним інструментом, який працює на рівні з емітованими державою грошима. В Австралії Bitcoin розглядається як власність, а транзакції з ним — як бартер. У Канаді Bitcoin визначається як “нематеріальний актив”.

У США криптовалюта належить до інвестиційного активу. У 2014 р. Служба внутрішніх доходів США випустила директиву про оподаткування операцій із криптовалютою як віртуальною валютою, а Bitcoin був занесений Міністерством фінансів США до національного реєстру децентралізо-

ваних віртуальних валют. У 2015 р. Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами ухвалила рішення про те, що криптовалюта є біржовим товаром з цінністю золота та срібла.

Законодавство ЄС класифікує Bitcoin як цифрове представлення вартості, що не підтверджена центральним банком або державним органом, він не прив'язаний до юридично встановлених валютних курсів, може використовуватися як засіб обміну для покупки товарів і послуг, їх передачі та зберігання і набуватися в електронному вигляді. При цьому обмін традиційними валютами на одиницю Bitcoin звільняється від сплати податку на додану вартість⁵.

Водночас у деяких країнах обіг криптовалюти повністю заборонений або право на її емісію закріплюється за державою. Наприклад, Росія та Індонезія забороняють використання цієї валюти, за це передбачена кримінальна відповідальність. Інші країни (Еквадор) намагаються закріпити право на отримання та використання криптовалюти за державою або ж видають ліцензії на операції з ними (Таїланд, Сінгапур). Франція та Індія офіційно не забороняють, але і не закріплюють на законодавчому рівні використання криптовалюти. В Ізраїлі Bitcoin не підпадає під юридичне визначення валюти ні як фінансове забезпечення, ні як оподатковуваний актив. Кожен раз, продаючи Bitcoin, продавець повинен сплатити податок на приріст капіталу.

В Україні, яка входить до топ-5 країн за кількістю створених біткоін-гаманців, Bitcoin не має правового статусу. У своєму Листі Національний банк України зазначає, що діяльність з купівлі-продажу Bitcoin за долари США або іншу іноземну валюту має ознаки функціонування так званих "фінансових пірамід" і може свідчити про потенційну причетність до здійснення сумнівних операцій відповідно до законодавства про протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму⁶. У цьому листі також наголошується, що всі ризики за використання в розрахунках криптовалюти несе учасник розрахунків з ними, а Національний банк України як регулятор не відповідає за можливі ризики і втрати, пов'язані з використанням криптовалюти.

При цьому НБУ почав діалог з Міністерством фінансів України, Державною фіскальною службою, Державною службою фінансового моніторингу, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, з метою розроблення спільної позиції щодо правового статусу Bitcoin і його регулювання.

Як відомо, НБУ має монополієне право на здійснення емісії національної валюти України та організацію готівкового грошового обігу. Випуск та

⁵ *Европейский суд справедливости приравнял Биткоин к валютам и освободил от НДС [Эл. ресурс]. — Режим доступа: <http://bits.media/news/europeyskiy-sud-spravedlivosti-priravnyal-bitkoin-k-valyutam-i-osvobodil-ot-nds>.*

⁶ *Лист Національного банку України від 08.12.2014 № 29-208/72889 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>.*

обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняється⁷.

Крім того, відповідно до Закону України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”⁸, емітентом електронних платіжних засобів має бути банк, що є учасником платіжної системи. Проте традиційні банки в Україні не займаються створенням криптовалюти (майнінгом).

Але сучасна цифрова трансформація суспільства доводить непродуктивність ігнорування національними регуляторами ринку криптовалют. Наявний дисбаланс між економічними реаліями ринку та застарілим законодавством ускладнює розвиток альтернативного банкінгу України та посилює можливі ризики банківської системи.

Ігнорування державними структурами того факту, що передові електронні технології стають в Україні одним зі способів взаєморозрахунків громадян та юридичних осіб, є явно непродуктивним способом оптимізації ринку платежів.

Висновки. Як інноваційний продукт криптовалюта має величезний потенціал для впливу на розвиток альтернативного банкінгу в Україні. У сучасних фінансових відносинах вона є зручною формою електронних розрахунків та перспективним активом для інвестування. Водночас криптовалюта є викликом для монетарних систем національних економік, оскільки вона має децентралізований характер обігу й кардинально змінює систему фінансового регулювання національних економік.

Розвинені країни світу намагаються створити ефективне правове середовище, яке б стало компромісним для використання криптовалют. В Україні через відсутність законів про електронні довірчі послуги, “хмарні” технології, електронні комунікації, кіберзахист тощо криптовалюти не можуть забезпечити сталий розвиток вітчизняної банківської системи.

Отже, вважаємо доцільним введення ліцензування на криптовалютну діяльність, яка мінімізує відмивання коштів або фінансування тероризму. Криптовалюта має бути інтегрована з офіційними фінансовими інструментами (електронними гаманцями, банківськими рахунками, картами), що забезпечить легальність та простоту її використання, збереже її потенціал як інвестиційного активу.

Список використаних джерел:

1. Beikverdi A. Is China the Primary Driving Force in Bitcoin? [El. resource] / Alireza Beikverdi // Cointelegraph. — 2015. — № 3. — URL: <http://cointelegraph.com/news/is-china-the-primary-driving-force-in-bitcoin>.
2. Eha B. Can Bitcoin's First Felon Help Make Cryptocurrency a Trillion-Dollar Market? [El. resource] / B. Eha. — URL: <http://fortune.com/2017/06/26/bitcoin-blockchain-cryptocurrency-market>.

⁷ Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

⁸ Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page>.

3. Kim T. On the transaction cost of Bitcoin / T. Kim // Finance Research Letters. — 2017. — Vol. 23. — P. 300—305.
4. Luther J. Bitcoin and the bailout / J. Luther, W. Salter // The Quarterly Review of Economics and Finance. — 2017. — Vol. 66. — P. 50—56.
5. Cryptocurrency Market Capitalizations [El. resource]. — URL: <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>.
6. The Creative Economy // Business Week (Special double issue: The 21st century corporation). — 2000. — 28 August. — P. 15.
7. Бобиль В.В. Розвиток альтернативного банкінгу в Україні / В.В. Бобиль // Банківська справа. — 2013. — № 6 (114). — С. 75—81.
8. Гусева І.І. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України / І.І. Гусева, Т.О. Петрова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/12.pdf>.
9. Дубенский В. Эволюция Bitcoin, или Как отменить монополию на власть [Эл. ресурс] / В. Дубенский // Українська правда. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/rus/publications/2015/11/10/566589/>.
10. Европейский суд справедливости приравнял Биткойн к валютам и освободил от НДС [Эл. ресурс]. — Режим доступу: <http://bits.media/news/evropeyskiy-sud-spravedlivosti-priravnyal-bitkoin-k-valyutam-i-osvobodil-ot-nds>.
11. Желюк Т. Використання криптовалют на ринку платежів: нові можливості для національних економік / Т. Желюк, О. Бречко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2016. — № 3. — С. 50—60.
12. Павлов Р.А. Банківський сектор національної економіки: стан, тенденції розвитку та проблеми антикризового регулювання / Р.А. Павлов // Держава і регіони. — (Сер.: економіка та підприємництво). — 2007. — № 2. — С. 177—184.
13. Павлов Р.А. Організаційно-економічний механізм антикризового регулювання банківського сектору національної економіки: теоретичні аспекти та вдосконалення / Р.А. Павлов // Схід. — 2007. — № 2. — С. 39—41.
14. Павлова Т.С. Відносини власності у філософсько-правових поглядах Гегеля / Т.С. Павлова // Вісник Дніпропетровського університету. — Сер.: Філософія, соціологія, політологія. — 2011. — Вип. 21 (1). — С. 145—150.
15. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
16. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page>.

Надійшла до редакції 02.12.2017

Volodymyr Bobyl, Maryna Dron. *Influence of Cryptocurrencies on the Development of Alternative Banking in Ukraine*

The article deals with the problem of the influence of cryptocurrencies on the development of alternative banking in Ukraine, as well as the legal character of the use of cryptocurrencies as an innovative product in the payment market.

Владимир Бобыль, Марина Дронь. *Влияние криптовалют на развитие альтернативного банкинга в Украине*

В статье рассматривается проблема влияния криптовалют на развитие альтернативного банкинга Украины, а также исследуется правовой характер использования криптовалют в качестве инновационного продукта на рынке платежей.

В. Бобиль, М. Дронь. Вплив криптовалют на розвиток альтернативного банкінгу в Україні